Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Nr. 3. **Wilno, 1 Marca 1936 r.** **Rok XIII.**

T R E Ś Ć

26

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 24 stycznia 1935 N. O. R. 43078/35

do P. P. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj, Kierownictw i Nauczycielstwa wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie zaliczek na uposażenia.

Z paragrafu 56 przepisów rachunkowo-kasowych dla władz i urzędów państwowych załącznik Nr. 1 do Dz. Urz. Min. Skarbu Nr. 9, poz. 178 z r. 1935 wynika, że w razie przeniesienia funkcjonarjusza państwowego w stan spoczynku, dotychczasowa jego władza przełożona sporządza na podstawie karty uposażenia wypis należytości i długów i przesyła go tej władzy, która przeniesionemu funkcjonarjuszowi będzie wypłacała zaopatrzenie, celem potrącenia niespłaconych rat zaliczki na uposażenie.

Ponieważ obecnie część funkcjonarjuszy państwowych—mianowicie prowizoryczni oraz stali mianowani po dniu 1 lutego 1934 r. są uczestnikami Państwowego Zakładu Emerytalnego, który należy do kategorji przedsiębiorstw państwowych, a nie jest władzą i posiada odrębną osobowość prawną, omawiany tryb potrącania odnośnie do tych funkcjonarjuszów nie da się zastosować bez zastrzeżeń. Windykowanie pretensji z tytułu niespłaconej zaliczki na uposażenie z zaopatrzeń pobieranych z Państwowego Zakładu Emerytalnego nie może się odbywać w trybie bezpośredniego potrącenia jedynie na podstawie wypisu należności, a musi się opierać albo na tytule wykonawczym uzyskanym w drodze postępowania sądowego albo na zgodzie zobowiązanego.

W związku z powyższem i na mocy rozporządzenia Ministerstwa Skarbu z dnia 5.XII. 1935 r. Nr. D. III 17772/3/55 oraz Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 20.XII. 1935 r. Nr. B. P. 27534/35 polecam, aby do podań o udzielenie zaliczek nauczycielstwu i funkcjonarjuszom objętym

powyższym okólnikiem były dołączane pisemne ich oświadczenia **wyrażające zgodę na potrącenie niespłaconej zaliczki z jego zaopatrzenia emerytalnego** przez **Państwowy Zakład Emerytalny, po ewentualnem przejściu w stan spoczynku.**

Podań funkcjonarjuszów prowizorycznych i stałych mianowanych po 1 lutym 1934 o udzielenie zaliczki bez żądanego oświadczenia Kuratorjum nie będzie rozpatrywało.

Kurator Okręgu Szkolnego:
(—) *K. Szelągowski.*

27

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 13 lutego 1935 r. Nr. O-4269/36.

Do P. P. Dyrektorów i Kierowników szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i zakładów kształcenia nauczycieli w Okręgu.

W sprawie organizacji sportu strzeleckiego w szkołach.

W celu jak najszerszego krzewienia oraz racjonalnego uprawiania sportu strzeleckiego, jako sportu obrony narodowej, posiadającego przeto specjalne znaczenie, proszę Dyrekcje i Kierownictwa szkół oraz p.p. Nauczycieli (lki) ćwiczeń cielesnych o propagowanie oraz szczególne poparcie sportu strzeleckiego wśród młodzieży szkolnej.

Czynnikiem powołanym do propagandy i rozwoju sportu strzeleckiego na terenie szkoły winno stać się „Szkolne Koło Sportowo-Strzeleckie", obejmujące uczniów wszystkich klas danej szkoły, pragnących uprawiać sport strzelecki. Jednocześnie zaznaczam, iż zgodnie z porozumieniem z Okręgowym Urzędem W. F. i P. W. D. O. K. Nr. III Grodno wszelkich danych dotyczących organizacji, zaprawy strzeleckiej, programów pracy, personelu instruktorskiego, strzelnic, broni i sprzętu wyszkoleniowego dostarczą organa P. W., z któremi nawiązać należy ścisły i bezpośredni kontakt.

Dyrekcje oraz Kierownictwa szkół wyznaczą z pośród grona nauczycielskiego opiekunów Kół. Opiekunowie Kół są odpowiedzialni za bezpieczeństwo w czasie strzelań oraz za należytą organizację pracy Koła. Współpracują oni z organami P. W.

Regulamin wewnętrzny oraz ścisłe formy organizacyjne uchwalają członkowie Kół. Szkolne Koła Strzeleckie winny być otoczone troskliwą opieką ze strony Dyrekcyj i Kierownictw szkół.

Pożądany jest jak najliczniejszy udział grona nauczycielskiego jako czynnych członków Koła, którzy braliby udział w zawodach strzeleckich w oddzielnych konkurencjach w zespołach lub jednostkowo.

Dla pobudzenia Kół do żywszej pracy, dla zachęty poszczególnych członków do uprawiania sportu strzeleckiego oraz celem możności porównania stanu rozwoju tego sportu w poszczególnych szkołach na terenie Okręgu Szkolnego Wileńskiego przeprowadzone zostaną z końcem roku szkolnego zawody strzeleckie:

1) szkolne wewnętrzne,

2) międzyszkolne zawody o mistrzostwo strzeleckie Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Program zawodów przewiduje następujące konkurencje:

I. Zawody wewnętrzne.

A. 1. Broń: kbks. produkcji polskiej
2. Amunicja: krótka (short) produkcji polskiej
3. Odległość: 30 mtr.
4. Uczestnictwo: ochotniczo-wszyscy członkowie Koła, którzy się wykażą odbyciem odpowiedniej zaprawy strzeleckiej, stwierdzonej przez instruktora Koła.
5. Postawa: leżąc bez oparcia. Użycie pasa dozwolone, na zasadach przepisów międzynarodowych.
6. Tarcza: 50 × 10
7. Ilość strzałów: 3 próbne plus 10 strzałów ocenianych, każdy strzał pokazywany.
8. Czas: ograniczony do 10 minut na serję ocenianą.
Organizatorzy zawodów są odpowiedzialni za sprawność obsługi celem umożliwienia strzelającym wypełnienia tego warunku.
9. Ocena: jednostkowa
Dopuszczalne jest wystawienie zospołów w składzie 3-ch strzelców z poszczególnych klas szkoły; możliwych punktów 100 na strzelca, na zespół 300.

B. 1. — jak w A
2. — jak w A

3. — jak w A
4. — jak w A
5. — jak w A
6. — popiersie na białem tle 1/8 naturalnej wielkości
7. — 10 strzałów ocenianych bez próbnych, pokazywana cała serja
8. — czas ograniczony do 5 minut na serję
9. — jak w A możliwych punktów 10 na strzelca, na zespół 30.

2. Zawody międzyszkolne o mistrzostwo Okręgu Szkolnego.

A. 1. Broń: kbks. produkcji polskiej
2. Amunicja: produkcji polskiej długa (long)
3. Odległość: 50 mtr.
4. Uczestnictwo: zespoły w składzie 5 strzelców z każdej szkoły, najmniej jeden, najwyżej dwa zespoły
5. Postawa: leżąc bez oparcia, użycie pasa dozwolone
6. Tarcza: 50 × 20
7. Ilość strzałów: 2 serje po 10 strzałów plus 5 próbnych dowolne rozłożonych
8. Czas: ograniczony do 15 minut na serję
9. Ocena zespołowa, każda serja pokazywana, oraz jednostkowa. Ilość możliwych punktów na strzelca 200 na zespół 1000,

B. 1. — jak w A
2. — jak w A
3. — jak w A
4. - jak w A
5. — jak w A
6. — Figury bojowe. Popiersie i główka 1/4 naturalnej wielkości
7. — 10 strzałów bez próbnych
8. — Czas: ograniczony do 3 minut na strzelanie.
9. — Ocena: zespołowa i jednostkowa. Każda figura musi być trafiona. Za trafienie główki 10 punktów, za popiersie 5 punktów.

Za najlepsze wyniki osiągnięte w zawodach międzyszkolnych ustanawia się następujące nagrody zespołowe: za konkurencje w/g warunków podanych w punkcie A. nagroda wędrowna Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Za konkurencje w/g warunków podanych w punkcie B. nagroda wędrowna D-cy Okręgu Korpusu Nr. III.—Nagrody są wieczyście wędrowne.

Nagrody indywidualne w zawodach wewnętrznych i międzyszkolnych fundują Koła Strzeleckie oraz Dyrekcje i Kierownictwa szkół w/g. własnego uznania.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *K. Szelągowski.*

28

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 12 lutego 1936 r. Nr. II-4131/36.

Do P. P. Kierowników szkół powszechnych w Okręgu

w sprawie opieki szkół średnich nad szkołami powszechnemi.

Prowadzona na naszym terenie akcja opieki nad szkołami powszechnemi ze strony szkół innych typów, a przedewszystkiem szkół średnich zdaje się dawać dodatnie rezultaty zarówno natury wychowawczej, jak i w zakresie materjalnym. Nie wiemy jednak czy akcja ta dociera tam, gdzie byłaby najbardziej potrzebna, nie znamy dokładnie liczby szkół nią objętych.

Dla ułatwienia zorjentowania się w tem Kuratorjum, które akcją kieruje, proszę Panów Kierowników tych szkół, które opiekę posiadają, o wypełnienie poniższego kwestjonarjusza i nadesłania go bezpośrednio do Kuratorjum w terminie do dnia 1 kwietna r. b. pod adresem p. Antoniny Zubelewiczówny, wizytatora szkół, Wilno, Wolana 10.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *K. Szelągowski.*

KWESTJONARJUSZ.

I - kl. szkoła powsz.

w . . . .

poczta w . . . .

1) Które gimnazjum lub inna szkoła opiekuje się daną szkołą powszechną (podać również klasę lub organizację szkoły średniej, roztaczającą opiekę).

2) W czem dotychczas przejawiła się opieka nad szkołą.

3) Jaki kontakt nawiązała szkoła z opieką (bezpośredni, czy drogą korespondencji).

4) Co i w jakich terminach szkoła dotąd otrzymała?

5) Uwagi.

Data . . . Podpis Kierownika Szkoły

29

KOMUNIKATY.

Rozkład dyżurów instruktorów ministerjalnych w r. szk. 1935/36.

NAZWISKO I IMIĘ	Przedmiot	Dyżury w Ministerstwie	Dyżury w pracowni dydakt.
Alichniewicz Józef	fizyka	wtorek $10^1/_2$ — $11^1/_2$	poniedziałek 18 — 19
Bielecki Bronisław	matematyka	wtorek 10 — 11	sobota 14 — 15
Buczkowski Franciszek	zaj. prakt. i rys. szk. m.	poniedziałek 13 — 14	poniedziałek 18 — 19
Czerwińska Helena	seminarja ochron.	Seminarjum dla Wych. przedszkoli — 6 Sierpnia 21.	
Dańcewiczowa Jadwiga	j. polski	wtorek 14 — 15	poniedziałek 18 — 19
Dewitzowa Wanda	j. niemiecki	poniedziałek 13 — 14	poniedziałek 18 — 19
Dr. Gawecki Bolesław	fizyka i prop. filoz.	poniedziałek 13 — 14	sobota 14 — 15
Gemborek Edward	biologja	piątek 13 — 14	piątek 18 — 19
Harabaszewski Jan	chemja	poniedziałek 14 — 15	poniedziatek 18 — 19
Janiszewski Michał	geografja	piątek $11^1/_2$ — $12^1/_2$	piątek 18 — 19
Mączak Antoni	biologja	piątek 13 — 14	piątek 18 — 19
Mayzner Tadeusz	śpiew	poniedziałek 12 — 13 pokój 44, p. III	środa 18 — 19
Dr. Mrozowska Halina	historja	poniedziałek 12 — 13	sobota 14 — 15
Nieniewska Halina	j. francuski	wtorek 13 — 14	poniedziałek 18 — 19
Szerękowski Rudolf	j. łaciński	wtorek 12 — 13	poniedziałek 18 — 19
Dr. Szyszkowski Władysław	j. polski	wtorek 13 — 14	wtorek 14 — 15
Vogelsang Marja	zaj. prakt. i rys. szk. żeńsk.	poniedziałek 14 — 15	poniedziałek 18 — 19
Wuttke Gustaw	geografja	wtorek 14 — 15	poniedziałek 18 — 19

UWAGA: Asystenci Centr. Pracowni Dydaktycznej w zakresie jęz. polskiego, języków nowożytnych, filologji klasycznej, historji, geografji, biologji, chemji, fizyki, matematyki, zajęć praktycznych i wychowawstwa przyjmują w swoich pracowniach w poniedziałki, środy i piątki od godz. 18 do 19 i w soboty od godz. 14 — 15, z wyjątkiem pracowni zajęć praktycznych dla szkolnictwa żeńskiego, która w sobotę nie jest czynna.

Podział Okręgu Szkolnego Wileńskiego na rejony wizytacyjne.

Szkolnictwo powszechne.

III-ci rejon wizytacyjny obejmujący obwody szkolne: brasławski, głębocki, święciański, wileńsko-trocki, suwalski—wizytuje p. o. wizytatora szkół **p. Tadeusz Poźniak** przeniesiony dekretem Pana Ministra W. R. i O. P. Nr. B. P. 26790/35 z dnia 30 XII 1935 z Kuratorjum O. S. Krakowskiego do Kuratorjum Okr. Szk. Wileńskiego.

Komisja Egzaminów Państwowych w Wilnie na Nauczycieli Szkół Średnich podaje do wiadomości, że egzaminy państwowe na nauczycieli szkół średnich w okresie egzaminacyjnym wiosennym br. rozpoczną się 23 maja br.

Dopuszczeni do egzaminu—w myśl § 12 rozp. Ministra W. R. i O. P. z dn. 9 października 1924 r. w brzmieniu, nadanem mu rozp. Ministra W. R. i O. P. z dnia 24 kwietnia 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 36 poz. 253) — kandydaci, którzy pragną przystąpić doń w tym okresie, winni zgłosić się pisemnie do Komisji Egzaminacyjnej w terminie do 2 maja br., składając jednocześnie opłatę 75 zł.

Rozkład i terminy egzaminów będą podane do wiadomości zainteresowanych drogą ogłoszenia w lokalu Komisji Egzaminacyjnej Uniwersytet, Uniwersytecka 3, II p.

Wycieczki do Warszawy, Łodzi, Katowic, Torunia, Gdyni i na wyspę Bornholm.

Komisja Wycieczkowa K. O. Szk. Wil. organizuje następujące wycieczki:

1. Dla młodzieży szkół powszechnych do Wilna i Warszawy. Koszt całkowity udziału w wycieczce 20 zł.

2. Dla młodzieży szkół średnich ogólnokształcących do Warszawy, Torunia, Gdyni i wyjazd zagranicę okrętem na wyspę Bornholm. Ogólny koszt udziału w wycieczce 70 zł.

3. Dla młodzieży szkół zawodowych do Warszawy, Łodzi i Katowic. Opłata za wycieczkę od osoby 40 zł.

Wycieczki będą zorganizowane w końcu maja wzgl. na początku czerwca r. b., może brać udział w wycieczkach także nauczycielstwo.

Zgłoszenia przyjmuje **do 10 marca r. b.** bezpośrednio Komisja Wycieczkowa K. O. Szk. Wil. w Wilnie, ul. Wolana 10.

Szkolne Koła Krajoznawcze.

Komisja Wycieczkowa K. O. Szk. Wil. zwraca się do Dyrekcyj i Kierownictw szkół o nadawanie zawiadomień o istniejących kołach krajoznawczych młodzieży szkolnej.

Zawiadomienia powinny zawierać następujące dane: 1) nazwę szkoły i miejscowość, 2) rok założenia koła krajoznawczego, 3) liczba młodzieży należącej do koła i 4) plan pracy koła krajoznawczego na rok 1936-ty.

Dane powyższe należy **przesyłać bezpośrednio do Komisji Wycieczkowej K. O. Szk. Wil. w Wilnie, ul. Wolana 10.**

Referat informacyjny w sprawie Szkoln. Kas Oszczędnościowych.

Oddział P. K. O. w Wilnie, dążąc do ujednostajnienia oraz ułatwienia nauczycielstwu ich pracy na terenie Szkolnych Kas Oszczędności pragnie zorganizować referaty informacyjne dla nauczycieli. P.P. Inspektorowie Szkolni i nauczycielstwo poszczególnych rejonów konferencyjnych mogą w każdym wypadku zachodzącej potrzeby zwrócić się do Oddziału P. K. O. w Wilnie z prośbą o delegowanie na konferencję powiatową lub rejonową delegata P. K. O. z referatem informacyjnym, podając dokładnie datę konferencji, oraz adres, pod którym referent miałby się zgłosić.

Ze względów technicznych P. K. O. może delegować w bież. roku szkolnym referentów przedewszystkiem do miejscowości, komunikacyjnie wygodniejszych i skupiających w sobie większą liczbę nauczycieli.

Płaćmy regularnie składki członkowskie do Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych i zdobywajmy nowych członków.

30

KOMUNIKATY O WYDAWNICTWACH

Nakładem Książnicy-Atlas, Lwów—Warszawa wyszły książki:

F. W. Foerster: **Wychowanie Obywatelskie.** Tłum. dr. J. Mirski. Str. 320, zł. 7.

Michał Tarnowski: **Cejlon wyspa rajska.** Str. 157, zł. 3.60.

Encyklopedja „Świat i życie". Pierwszy i drugi zeszyty tomu IV zarysu encyklopedycznego „Świat i życie". Ponadto specjalny zeszyt—bezpłatne premjum dla prenumeratorów — poświęcony Polsce, stanowiący próbę syntetycznej charakterystyki całego ogromnego zagadnienia „Polska", podjętej przez wybitnych uczonych i pisarzy polskich. Całość tego zeszytu oryginalna, barwna, ciekawa, stanowi pobudzający materjał do samodzielnych rozmyślań i studjów.

„Przyroda i Technika". W roku bieżącym czasopismo popularno-naukowe „Przyroda i Technika" rozpoczęło piętnasty rok swego istnienia.

Redakcja wprowadziła nową, specjalnie sprawom nauczania poświęconą rubrykę p. t. „Poradnik Nauczyciela".

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Hoża 28/II p.

31

SPRAWOZDANIE

Państwowej Bibljoteki Pedagogicznej (P. B. P.) w Grodnie za rok 1935.

Działalność P. B. P. w Grodnie w r. 1935 obejmowała:

I. Organizację prac w Wypożyczalni książek i Czytelni pism,

II. Organizację bibljoteczek ruchomych,

III. Akcję kulturalno-oświatową.

I-a) Praca w Wypożyczalni polegała na gromadzeniu i regestracji książek, a następnie udostępnieniu ich czytelnikom. W porównaniu z rokiem ubiegłym — księgozbiór bibljoteki wzrósł o 530 tomów (575 voluminów), zakupionych na raty i za gotówkę na ogólną sumę 1459 zł. Oprawa tych książek kosztowała 312 zł.

Ilość czytelników w r. 1935 zwiększyła się o 100 osób, zmniejszyła zaś o 85 tak, że stan czytelników na 1.I.36 wynosi 364 osoby:

1) Nauczycieli szkół średnich grodzieńskich	96
2) Nauczycieli szkół powszechnych grodzieńskich . . .	105
3) Nauczycieli szkół powszechnych prowincjonalnych . .	49
4) Uczniów szkół średnich i seminarjów	103
5) Osób innych	11
Razem . . .	364 osób

Wobec tak dużej ilości uczniów Kierownictwo P. B. P. wprowadziło w tym roku nowy dział książek: lekturę obowiązującą i uzupełniającą dla młodzieży.

Ilość odwiedzin w Wypożyczalni w roku sprawozdawczym wynosiła 4881, — ilość wypożyczeń — 8008. Dni otwarcia było 316, — czyli przeciętna dzienna odwiedzin wynosi — 15 osób, przeciętna wypożyczeń — 25 książek.

I b) Czytelnia pism w r. 1935 została znacznie rozszerzona. Powiększono liczbę czasopism do 73 prenumerowanych na ogólną sumę 672 zł. Bibljoteka prenumeruje 43 czasopisma, otrzymując zniżki w prenumeracie od 10 — 20%. — 30 czasopism otrzymuje Bibljoteka bezpłatnie. W sali czytelnianej znajduje się bibljoteka podręczna, zawierająca: encyklopedje, słowniki, albumy i wydawnictwa ogólne.

Statystycznie ruch w czytelni przedstawił się w postaci 3697 odwiedzin rocznie, 308 — miesięcznie.

W sali czytelnianej, a szczególnie w okresie zimowym daje się zauważyć brak miejsc.

W roku sprawozdawczym Bibljoteka otrzymała z Kuratorjum O. S. W. 3 tys. złotych (3.000 zł.) zasiłku, z którego pokryto wydatki na kupno i oprawę książek oraz na prenumeratę czasopism. Dochody Bibljoteki z opłat członkowskich są niewielkie, ponieważ składki, ze względu na lokalne warunki, są bardzo niskie: 50 gr. miesięcznie dla nauczycielstwa i 25 gr. dla młodzieży

szkolnej. Bibljoteka reklamuje nowe książki przez wywieszanie okładek z numerami książek. Nie stosuje się tego w wypadkach, gdy okładka przedstawia większą wartość artystyczną.

Od czasu do czasu Bibljoteka urządzała wystawy książek na aktualne tematy (Imieniny Marszałka J. Piłsudskiego, Powstanie styczniowe i t. p.).

Współpraca Bibljoteki z innemi ośrodkami oświaty pozaszkolnej polegała na wypożyczaniu czasopism świetlicom:

Zw. Pracy Obyw. Kobiet, Związku Strzeleckiego i Straży Przedniej.

II. Wobec tego, że nauczycielstwo z prowincji mało korzysta z Bibljoteki ze względu na trudności komunikacyjne, Kierownictwo Bibljoteki postanowiło zorganizować bibljoteczki ruchome przy pomocy Inspektoratu Szkolnego w Grodnie.

Inspektorat przeprowadza akcję propagandową i dostarcza skrzynki z książkami do szkolnych ośrodków prowincjonalnych. Administracja P. B. P. zaś kompletuje bibljoteczkę opracowuje i przesyła do Inspektoratu. Dotąd wypożyczono już do 4 ośrodków komplety po 20—30 tomów. Dalsza akcja jest w toku w ścisłym kontakcie z Inspektoratem Szkolnym w Grodnie.

III. Akcja kulturalno-oświatowa P. B. P. w Grodnie polegała na urządzaniu odczytów pedagogiczno-naukowych, oraz cyklu odczytów zorganizowanych wspólnie z Zarządem Zw. Legjonistów w Grodnie na temat: „Wspomnienia z walk o Niepodległość Polski".

W roku 1935 staraniem Państwowej Bibljoteki Pedagogicznej w Grodnie odbyły się następujące odczyty:

1)„Trzydziestoletnia rocznica walki o szkołę Polską" odczyt p. Z. Wojnarowskiej,

2) „Misja sztuki wobec t. zw. kryzysu kultury współczesnej" — p. J. Adolphówny,

3) Estetyka i etyka w życiu" — p. Dr. F. Ptaszyńskiej,

4) „25-lecie harcerstwa polskiego—Spała"—ks. dyr. W. Potrzebskiego,

Cykl odczytów na temat: „Wspomnienia z Walk o Niepodległość"

5) „Bitwa nad Niemnem"—p. Gen. Kleeberga,

6) „Wychowanie obywatelskie młodzieży dawniej i dziś"—kpt. Skwarnickiego.

7) „Wspomnienia uczestników I Wojskowej Szkoły Kadrowej w Stróży w 1913 roku"— p. płk. Teodora Furgalskiego.

8) „Przejście II Brygady Legjonów przez front austrjacki pod Rarańczą"—p. mjr. W. Krogulskiego.

9) „Pierwsze dni wojny w oddziale Komendanta Piłsudskiego"—p. płk. Teodora Furgalskiego.

10) „O Legjoniście Michałku Kuflewiczu"—p. mjr. M. Sokołowskiego.

Odczyty naukowo-pedagogiczne odbywały się w lokalu Bibljoteki i były połączone z dyskusją, odczyty z cyklu: „Walki o Niepodległość" odbywały się w sali Rady Miejskiej, ze względu na liczną frekwencję. Akcja odczytowa Państwowej Bibljoteki Pedagogicznej w Grodnie cieszyła się powodzeniem i spotkała się z uznaniem.

Kierownik P. B. P. w Grodnie
M. Pęczalski.
Dyrektor C. B. P.
Edw. Rzeszowski.

32

SPIS KSIĄŻEK

nabytych
przez Centralną Bibljotekę Pedagogiczną
przy K. O. S. Wil. w Wilnie
w styczniu i lutym 1935 r.

Pedagogika.

Boguszewska H. Praca „od dołu". W-wa 1926.
Ciemniewski J. Praca zespołu w przysposobieniu rolniczem. W-wa 1934.
Danilewiczowa M. Towarzystwo uczniów Liceum Wołyńskiego... Równe 1933.
Dąbrowski F. Spółdzielnie uczniowskie. Wyd. 2-e. W-wa 1936.
Dobrzyńska-Rybicka L. Powodzenie życiowe-gawędy harcerskie. Poznań 1934.
Foerster W. Wychowanie obywatelskie. Wyd. 2-e. Lwów 1936.
Gierat S. Podstawy ruchu młodowiejskiego. W-wa 1935.
Horoszkiewiczówna W. O potrzebie idei przewodniej w życiu młodzieży. Wilno 1935.
Kalendarz nauczycielski na rok 1936 (X). W-wa 1936.
Loosli-Usteri M. Les enfants difficiles et leur milieu familial. Paris 1934.
Młodowska J. dr.-wychowawczyni i pracownica społeczna. Kraków 1935.
Ollivier B. Jeunesse fasciste. Paris 1934.
Piasecki B. Duch czasów nowych, a ruch młodych. W-wa 1935.

Plan pracy wychowawczej dla kl. V-VII szkół powszechnych. Lwów 1935.
Przewodnik świetlicowy. II Lokal i jego urządzenie. W-wa 1936.
Sedlaczek S. Harcerstwo na Rusi i w Rosji 1913—20. W-wa 1936.
Skwarczyński A. Podstawy pracy w zespole. W-wa 1934.
Słypianka J. Sztuka uprzejmości-zasady i formy dobrego wychowania. Poznań 1936.
W domu i w szkole-tematy i wskazówki metod. dla I roku nauczania. Przemyśl 1935.

Psychologja.

Allers R. Sexualpädagogik-Grundlagen... Salzburg 1934.
Bailey A. Dusza i jej narzędzia. Kraków 1936.
Błachowski S. O wrażeniach położenia i ruchu. Lwów 1919.
Claparède E. Psychologja dziecka... Wyd. 3-e W-wa 1936.
Dąbrowski P. Z. Dziecko leniwe. Lwów 1936.
Fredländer M. Testowanie i szacowanie inteligencji szkolnej. Kraków 1935.
Kalinowski K. W walce o człowieka. W-wa 1936.
Markinówna E. Wyobraźnia a fantazja. W-wa 1932.
Markinówna E. Eksperymentalne badania nad fantazją. W-wa 1934.
Schwarc J. Płeć a inteligencja. Poznań 1934.
Szuman S. Zwierzę, dziecko, człowiek. Kraków 1928.

Historja.

Aleksandrowicz B. Z przeszłości Słonima... Słonim 1935.
Deruga A. Piotr Wielki a unici i unja kościelna 1700—17 II. Wilno 1936.
Gebert S. Obywatel polski—podręcznik historji kl. VII szk. powsz. Lwów 1936.
Hedemann O. Graff Manuzzi. Wilno 1935.
Konopczyński W. Polska a Turcja 1683—1792. W-wa 1936.
Piłsudski J. Erinnerungen u Dokumente Band I—III. Essen 1935.
Pohoska H. i Wysznacka M. Z naszej teraźniejszości podr. VII kl. szk. powsz. W-wa 1936.
Wołoszynowski J. Było tak. Lwow 1935.
Zweig S. Marja Stuart. W-wa 1936.

Geografja. Podróże.

Chwaściński B. i Wojsznis J. Wśród gór Marokka. W-wa 1935.
Farago L. Abisynja na widowni. Wilno 1935.
Fiedler A. Zwierzęta z lasu dziewiczego. W-wa 1936.
Janiszewski M. Polska w obliczu Europy. W-wa 1935.
Kleszczyński Z. Za barjerą Pirenejów. W-wa 1936.
Libański E. Na szczyt świata! wyprawy na Ewerest. W-wa 1936.
Olszewicz B. O Janie z Kolna... poprzedniku Kolumba. W-wa 1933.
Ostrowski W. Na szczytach Kordyljerów. W-wa 1935.
Siedlecki S. Wśród polarnych pustyń Svalbardu. W-wa 1935.

Przyroda. Matematyka.

Behmann H. Mathematik u Logik. Leipzig 1927.
Burdecki F. Ruchoma mapka nieba. W-wa 1935.
Jeans J. Podróż w czasie i przestrzeni. W-wa 1936.
Jungbluth F. i i. Mathematischer Arbeitsunterricht. Frankfurt 1932.
Karpowiczówna W. Paproć. Poznań 1935.
Nowicki C. i Piwocka J. Jak wykorzystać „Przyrodę i technikę"... Lwów 1936.
Prace T-wa Prz. nauk wydział matem. przyr. Tom. IX. Wilno 1935.
Urbain G. Podstawy naukowe chemji. W-wa 1936.
Wernicke A. Mathematik u philosophische Propädeutik. Leipzig 1912.

Sztuki piękne, sporty.

Nehring E. Jazda towarzyska—gry na lodzie. W-wa 1936.
Mayzner T. Z piosenką. 10 pieśni na 3 głosy. W-wa 1936.
Schrammówna H. W sprawie ochrony sztuki ludowej. Grodno 1935.
Szczudłowska S. Podręcznik nauki gry na skrzypcach. Lwów 1933.
Świerczyński W. Artystyczne łamanki z papieru. Poznań 1935.
Tonecki Z. Architektura i technika w inscenizacji.. W-wa 1935.

Nauki społeczne.

Chałasiński J. Parafja i szkoła parafjalna polska w Ameryce. W-wa 1935.
Kodeks postępowania cywilnego. W-wa 1932.
Kwiatkowski E. W walce... o lepszą przyszłośc gospodarczą. W-wa 1935.
Limanowski B. Socjologja cz. I—II. Kraków 1921.
Maćkowski Z. Droga do Polski ludowej. W-wa 1935.
Radlicz H. Uwagi o zaludnieniu wschodnich województw. Rz.-P. W-wa 1334.
Wereszczyński A. Wiadomości o Polsce współczesnej. I. Ustrój. Lwów 1935.
Zdziechowski M. Europa, Rosja, Azja. Wilno 1923.

Nauki stosowane.

Aisberg E. Nareszcie zrozumiałem radjo. W-wa 1935.
Bieniek A. Księgowość w przedsiębiorstwach przemysłowych. W-wa 1935.
Czerny Z. i i. Rachunki w życiu gospodyni. W-wa 1935.
Gorniak S. Handel detaliczny. W-wa 1935.
Mitkiewicz K. Nauka o zdrowiu podr. dla kl. VII szk. powsz. W-wa 1935.
Nicolle Ch. Narodziny, życie i śmierć chorób zakaźnych. W-wa 1936.
Wojtyga A. Turnieje lotnicze. W-wa 1936.

Książki dla dzieci i młodzieży.

Bornsteinowa J. Wspólnemi siłami. W-wa 1936.
Grotowska H. Mechanik Jur. W-wa 1936.
Iljin M. Która godzina?—opowiadanie o czasie. W-wa 1936.

Iljin M. Słońce na stole—opowiadanie o świetle. W-wa 1936.
Iljin M. 100.000 „dlaczego“ podróż po mieszkaniu. W-wa 1930.
Kästner E. 35 maja, albo Konrad jedzie konno... W-wa 1936.
Kownacka M. Plastusiowy pamiętnik. W-wa 1936.
Montgomery L. Emilka ze Srebrnego Nowiu. W-wa 1936.
Nowakowski Z. Serce i brat (opieka nad zwierzętami). Lwów 1935.
Obiezierska H. Danek i Grzmot. Wilno 1936.
Osińska J. W pięknej Rumunji. W-wa 1935.
Ossendowski F. W polskiej dżungli. W-wa 1935.
Rabska Z. Magja książki. W-wa 1936.
Rokiciński Z. „Darem Pomorza“ naokoło świata. W-wa 1935.
Saryusz-Stokowska M. Coraz prędzej. W-wa 1936.
Szelburg-Zarembina E. Ogród króla Marcina. W-wa 1935.
Szelburg-Zarembina E. Zuchy. W-wa 1936.

Dział ogólny.

Almanach Polski 1935. W-wa 1935.
Encyklopedja powszechna dla wszystkich A. Z. W-wa 1935.
Kalendarz Ziem Wschodnich na rok 1936. W-wa 1935.
Lechicki Cz. Przewodnik po beletrystyce. Poznań 1935.
Rulikowski M. Ksiegoznawstwo (wiedza o książce). W-wa 1935.
Stemler J. Bibljoteki parafjalne. Płock 1935.

33

Część nieurzędowa.

Nauczanie języka polskiego w szkołach mniejszościowych.

Dnia 27 listopada 1935 odbyła się konferencja nauczycieli języka polskiego, należących do grupy miasta Wilna Ogniska Metodycznego. Stanowiła ona niejako inaugurację pracy nad specjalnemi trudnościami realizacji programu nowego gimnazjum w szkołach mniejszościowych. Na konferencję przybył Instruktor ministerjalny, p. dr. Wł. Szyszkowski. Z nauczycielstwa uczestniczyło 20 osób.

Program konferencji obejmował trzy lekcje w trzech szkołach mniejszościowych filji białoruskiej gimnazjum J. Słowackiego, gimnazjum hebrajskiem „Tarbut” i gimnazjum litewskiem im. Witolda Wielkiego, oraz trzy referaty. Tematy lekcyj i referatów były następujące:

a) lekcje.

1) Stanisław Wasylewski „Wizyta w Łazienkach” (czytanka z wypisów) w kl. III.

2) Dobrowolski „Amundsen” (lektura uzupełniająca) w kl II.

3) Upodobnienie głosek pod względem miejsca artykulacji w kl. II.

b) referaty.

1) Trudności nauczania języka polskiego w szkole litewskiej.

2) Wypracowania piśmienne uczniów gimnazjum białoruskiego ze szczególnem uwzględnieniem błędów językowych.

3) Trudności językowe młodzieży żydowskiej klas starszych.

WYNIKI KONFERENCJI

1. Dyskusja nad lekcjami obracała się dokoła trzech tematów związanych z trzema różnemi lekcjami.

a) Trudności w wyborze lektury czytanek w szkole mniejszościowej.

b) Lektura uzupełniająca w szkole mniejszościowej.

c) Nauczanie fonetyki języka polskiego w szkołach mniejszościowych.

Wszyscy uczestnicy konferencji, a zwłaszcza nauczyciele języka polskiego w szkołach mniejszościowych podkreślili fakt, iż wszystkie niemal czytanki w używanym na terenie podręczniku Balickiego i Maykowskiego są dla młodzieży szkół mniejszościowych stanowczo za trudne niejednokrotnie ze względu na obcość tematu, a także dzięki archaizacji lub stylizacji języka, zwłaszcza w czytankach na klasy II i III.

W toku dyskusji wyłoniły się dwa projekty: a) ułożenia specjalnych czytanek dla szkół mniejszościowych b) uzupełnienia istniejących podręczników elementami obyczajowemi, dotyczącemi mniejszości w Polsce. Pierwszy projekt, jako bardziej racjonalny, zyskał większość zwolenników. Wyrażono nadzieją związania kwestji podręczników dla szkół mniejszościowych z zagadnieniem regjonalizmu.

Lektura uzupełniająca nastręcza w gimnazjach mniejszościowych najmniej stosunkowo trudności ze względu na jej obfitość i różnorodność. Jest niejednokrotnie cennym materjałem zastępczym w odniesieniu do nie-

odpowiednich lub niewdzięcznych dla danej szkoły cyklów czytanek.

Nauczanie fonetyki w szkołach mniejszościowych, a zwłaszcza działu traktującego o upodobnieniach, wywołało bodaj najwięcej zastrzeżeń. Rozważanie upodobnień, zwłaszcza w dziedzinie wymowy, bałamuci nieraz młodzież polską, ze względu na kolizje z nieopanowaną dotąd ortografją, a cóż dopiero mówić o dzieciach ze szkół mniejszościowych, dla których same upodobnienia są nieraz nieistotne, a trudności w opanowaniu ortografji jeszcze większe. W powyższej kwestji więc zarysowały się dwa stanowiska: a) jedno bardziej skrajne—propozycja usunięcia upodobnień z programu gramatyki szkół mniejszościowych b) ograniczenia w tych szkołach powyższego działu nauki o języku.

Pan Instruktor dr. Szyszkowski poinformował obecnych, iż Ministerstwo opracowuje już specjalne programy gimnazjalne dla szkół mniejszościowych, w pracy tej jednak może nastąpić zwłoka, wskutek pilnych obecnie i aktualnych programów liceum. Zanim więc czynniki miarodajne nie wydadzą projektów programów dla szkół mniejszościowych, należy się zastanowić, jak sobie radzić dzisiaj, zwalczając piętrzące się trudności. Wielkiem ułatwieniem w pracy jest liberalizm programu wobec inicjatywy nauczyciela. Następnie nie należy trzymać się koniecznie jednego podręcznika, używanego na danym terenie w szkołach polskich, a zastąpić go innym, dozwolonym przez Ministerstwo, o ile okaże się bardziej odpowiedni dla danej szkoły. To samo tyczy się lektury uzupełniającej i poszczególnych działów gramatyki. Fonetyka np. musi być traktowana opisowo; podstawą jej nauki jest poprawna wymowa. Wskutek tego nauczanie działu fonetyki w szkole mniejszościowej musi być uzgodnione z warunkami środowiskowemi danej szkoły.

2. Dyskusja nad referatami.

Wykazano tutaj, iż błędy językowe młodzieży szkół mniejszościowych na terenie Wilna można podzielić na dwie kategorje: a) typowe błędy, spotykane i u dzieci polskich; wogóle błędy „tutejsze", wynikające z wpływów t. zw. „gwary wileńskiej", ewentualnie pozostałości rusycyzmów i b) błędy specjalne, bądź fleksyjne, bądź składniowe, których źródłem jest wpływ języka ojczystego. U młodzieży litewskiej nawet ortografja języka ojczystego wpływa na pisownię polską. Typowym błędem ortograficznym, charakterystycznym dla młodzieży litewskiej, białoruskiej i żydowskiej jest pomieszanie pewnych samogłosek. Błędy młodzieży rosyjskiej są bardzo zbliżone do błędów Białorusinów.

Pan Instruktor Szyszkowski nawołuje do opracowania błędów młodzieży szkół litewskich i białoruskich, gdyż błędy młodzieży żydowskiej ziem wscodnich zostały już częściowo opracowane. W walce z błędami uczniów szkół mniejszościowych duże usługi może oddać „Poradnik gramatyczny" Gaertnera. Dużą rolę, odgrywa też uczenie się napamięć urywków prozy polskiej. Środkiem pomocniczym byłyby również przekłady z języka ojczystego na język polski. Te środki zaradcze możnaby stosować do czasu, aż się pojawi gramatyka normatywna języka polskiego dla szkół mniejszościowych. Poza tem należy zwalczać błędy uczniów przez stosowanie ćwiczeń w mówieniu i pisaniu, tak jak w szkole polskiej. Ćwiczenia redakcyjne i słownikowe należałoby stosować ze zwróceniem większej uwagi na poprawność wyrażeń niż na styl. Ćwiczenia t. zw. poprawcze są tu także nie bez znaczenia.

Ogólnym rezultatem pierwszej konferencji polonistów, związanej z nauką języka polskiego w szkołach mniejszościowych, było:

1) uświadomienie sobie braków i trudności w nauczaniu języka polskiego.

2) obmyślenie tymczasowych środków zaradczych w walce z błędami uczniów tych szkół, jako też zwalczanie trudności w realizacji programu nowego gimnazjum, opracowanego na razie tylko dla szkół polskich.

J. W. P.

34

STANISŁAWA NOWACKA

Stan uzębienia dzieci szkół powszechnych i młodzieży szkół średnich ogólnokształcących m. Wilna.

Ogromnie rozpowszechnione choroby zębów musiały zwracać na siebie uwagę już od zarania dziejów ludzkości. W starożytności sztuka leczenia zębów musiała stać wysoko, skoro znaleziono w szczękach mumij egipskich wprawiane sztuczne zęby. Do połowy wieku XIX-go leczenie zębów było uprawiane przez każdego, kto tylko chciał poświęcić się tej umiejętności, chociażby nie miał ku temu żadnego przygotowania, ani teoretycznego, ani praktycznego. Najczęściej jednak zęby leczyli felczerzy lub t. zw. dentyści—ludzie o bardzo niskim poziomie naukowym. Zęby przeważnie usuwano zarówno mleczne, jak i stałe. Były jednak i próby leczenia. Uczeń dentysty króla francuskiego Prevost leczył szkorbut, wrzody, narośle, zgnilizny szczęki i dziąseł: „Ząb z gęby jednej osoby drugiej osobie tak wsadza, że się przyjmie i korzeń weźmie... wyjmuje bolejące zęby, ołowiem je napełnia i nazad wkłada tak, że się przyjmą“. Inny znowu Embry—„usuwał cudownym sposobem nagniotki i brodawki na ręku, olejkiem z języków wężowych leczył wzdęcie gardzieli i bielił płeć, restaurował zęby, wzmacniał włosy i tępił pluskwy“. Z powyższego wynika, iż zakres działalności takiego „chemisty“ był znaczny, „chemista“ był popularny, a powodzenie wśród ówczesnego społeczeństwa było zupełnie dostateczne. Przytoczone cytaty są to ogłoszenia z Gazety Warszawskiej z drugiej połowy XVIII-go wieku. W drugiej połowie XIX-go wieku sztuka leczenia zębów zaczęła oddzielać się od innych umiejętności, zbliżać się do nauk lekarskich i zaistniała jako specjalny dział lecznictwa. W tymże okresie czasu szybko zaczyna postępować technika dentystyczna—plombowanie zębów, robienie zębów sztucznych różnego rodzaju, w tym również czasie szybko postępuje racjonalne leczenie zębów. Umiejętność przeto leczenia zębów zaczęła wymagać systematycznych specjalnych studjów. W czasach nowszych dentystyka w różnych krajach jest różnie traktowana. Wymagane jest nieraz przed rozpoczęciem studjów dentystycznych ukończenie studjów lekarskich. W większości jednak państw zachodnich istnieją 4—5-letnie studja specjalne.

Gdzie indziej, a i u nas obecnie jest szeroko uprawiane leczenie zębów przez wykwalifikowanych lekarzy dentystów indywidualnie t. zn. pacjenci zgłaszają się do lekarzy dentystów z chwilą wystąpienia tych czy innych dolegliwości ze strony zębów. Niedostatecznie natomiast zwraca się uwagi na profilaktykę chorób zębów—na higjenę jamy ustnej, higjenę zębów, regulowanie rozwoju zębów stałych i leczenie zębów mlecznych. Profilaktyka masowa przedewszystkiem w przedszkolach i w szkołach powszechnych, przez które przechodzi cała młodzież, jest u nas dotąd traktowana niewłaściwie lub jest całkowicie zaniedbana.

Na propozycję p. wizytatora w Kuratorjum O. S. Wil. d-ra med. Borowskiego na początku roku szkolnego 1935/36 przeprowadziłam badania stomatologiczne dzieci szkół powszechnych NN. 1, 10, 19, 37, i szk. pow. OO. Jezuitów, oraz młodzieży państwowego gimnazjum im. E. Orzeszkowej i OO. Jezuitów w Wilnie. Wymienione szkoły zostały wybrane z tego powodu, iż uczęszczają doń dzieci ze śródmieścia, a więc przebywające w warunkach bytu par excelence miejskich. Moment ten przeważnie dotyczy szkół powszechnych. Celem mojej pracy było:

1) skontrolowanie higjenicznego stanu jamy ustnej i zębów,

2) zbadanie rozwoju uzębienia i stanów patologicznych zębów,

3) usiłowanie ustalenia zależności stanu uzębienia od warunków bytu naszej młodzieży i od ogólnego stanu organizmu,

4) zwrócenie uwagi na istniejący stan rzeczy władz nadzorczych, samorządowych, wychowawców młodzieży i rodziców.

Ogółem zbadałam dzieci 3146, w tej liczbie było ze szkół powszechnych 2282, dziewcząt ogółem—1562, chłopców—1584. ze szkół średnich—864, w tej liczbie dziewcząt — 550, chłopców — 314. W czasie badań lekarskich zwracałam uwagę na czystość zębów, na obecność osadu miękkiego i kamienia, na zmianę zębów, na obecność próchnicy, stanów zapalnych miazgi, stanów zgorzeli, sta-

nów przewlekłych zapalnych ozębnej, na obecność korzeni do usunięcia i na liczbę zębów usuniętych. Zwracałam również uwagę na ogólny rozwój uzębienia, kształt i jakość poszczególnych zębów, zależnych od wad konstytucyjnych i przewlekłych chorób zakaźnych — gruźlicy i syfilisu.

Pomijam tu względy estetyczne, które mają znaczenie w życiu społecznem i świadczą nieraz przy upośledzonym stanie uzębienia, o zaniedbaniu pod względem higjeny jamy ustnej lub świadczą o niskim poziomie kultury higjenicznej danego osobnika wogóle. Jama ustna odegrywa decydującą rolę w modyfikowaniu dźwięków, powstających w krtani, a tem samem warunkuje powstanie mowy ludzkiej i jej wyrazistość. Stan uzębienia umożliwia lub wybitnie utrudnia wymawianie poszczególnych dźwięków. Przy braku przednich zębów szereg dźwięków staje się szmerem, a mowa nabiera charakteru mowy starczej.

Jama ustna bierze również udział w akcji oddechowej, zwłaszcza przy obecności spraw chorobowych w nosie, i wszelkie procesy, rozwijające się w jamie ustnej, mogą bezpośrednio wpływać na układ oddechowy. Zasadniczą jednak rolą jamy ustnej jest akcja trawienia. Jama ustna jest bramą wejścia do ustroju cieczy i pokarmów stałych. Zęby sieczne odcinają kęsy, a zęby trzonowe rozdrabniają pokarmy stałe, miażdżą je i mieszają ze śliną. która obficie podczas żucia spływa ze ślinianek. W ten sposób umożliwia się łatwe połykanie — przekazywanie miazgi pokarmowej dalszym odcinkom układu trawiennego. Już w jamie ustnej odbywa się początek trawienia — proces rozpadu złożonych ciał chemicznych — pokarmów na ciała chemiczne prostsze, a mianowicie, w jamie ustnej odbywa się rozpad skrobi na cukier pod wpływem ptialiny, specjalnego zaczynu, który się znajduje w ślinie. Wadliwe żucie pokarmów powoduje złe przyswajanie ich i wadliwe odżywianie się całego ustroju oraz przypadłości ze strony układu trawiennego.

Jama ustna jest wysoko zróżniczkowanym odcinkiem ciała ludzkiego, mieści ona w sobie język, dziąsła, zęby, trzy pary gruczołów ślinowych większych, liczne gruczoły mniejsze oraz migdałki. W jamie ustnej jest dużo zakątków, w których mogą zalegać i ukrywać się złuszczone górne warstwy błony śluzowej, śluz, resztki pokarmowe i t. d. Łączy się jama ustna bezpośrednio z otaczającym światem zewnętrznym, mogą przeto dostawać się do niej wraz z kurzem i pokarmami liczne drobnoustroje. Biorąc pod uwagę, iż w jamie ustnej zwłaszcza w nocy jest ciepłota równa i wysoka, koło 37,1°, jest tam bezruch, wilgotno i ciemno, wszystko więc, co zalega w zakątkach, ulega wpływom bakteryjnym, ulega rozkładowi i gniciu. Stąd pochodzi zgniły zapach z ust, występujący silniej w godzinach rannych. Wśród licznego rodzaju drobnoustrojów zdarzają się drobnoustroje chorobotwórcze, które w odpowiednich warunkach, przy naruszeniu całości błony śluzowej, przez migdałki lub przez spróchniałe zęby mogą się przedostawać do naczyń chłonnych i krwi i tą drogą do dalej położonych narządów. Jama ustna może się stać przeto bramą wejścia do ustroju dla szeregu infekcyj—gośćcowej, promienicy i t. d. mogą powstać wtedy schorzenia stawów, wsierdzia i t. d.

Przy braku należytej higjenicznej opieki nad jamą ustną powstaje niebezpieczeństwo dla zębów. Do zakątków, gdzie zalegają wszelkie resztki organiczne, ulegające fermentacji, należą również przestrzenie międzyzębowe, przestrzenie pomiędzy zębami a dziąsłami, i w tych właśnie przestrzeniach odbywają się te biochemiczne procesy, o których była wyżej mowa. Tworzy się miękka warstwa osadu na obwodzie zęba u jego szyjki, masa ulegająca stale pod wpływem bakteryj przeistoczeniom chemicznym. Przez swą obecność na zębie daje ona możność różnym drobnoustrojom stałego oddziaływania na szkliwo zęba, a później na zębinę. Jedna grupa drobnoustrojów rozpuszcza niejako części organiczne zęba, inna znowu jednocześnie wpływa rozpuszczająco na części nieorganiczne, jest to teorja Müllera rok 1876. Tą drogą tworzą się ubytki tkanek zębów, tworzy się próchnica zębów. Miękki nalot zębowy jest pierwszą bezpośrednią przyczyną schorzeń zębów, lecz nie jedyną i ostatnią. Nalotów rozróżniamy dużo, mniej lub więcej szkodliwych. Rozróżniamy więc nalot biały, szary, brunatny i zielonkawy. Ten osiatni jest szczególnie szkodliwy, bo przenika wgłąb szkliwa i niszczy je. Naloty złożone są z soli o różnym składzie chemicznym, przeważnie są to sole wapnia z rozmaitemi domieszkami. W celu za-

pobiegania chorobom zębów należy starannie pielęgnować jamę ustną przez utrzymanie jej w należytej czystości. Po każdym posiłku, po uprzedniem mechanicznem oczyszczeniu przestrzeni międzyzębowych należy płukać jamę ustną ciepłą wodą. Wieczorem przed snem — czyścić zęby szczoteczką dość twardą z proszkiem. Należy przy tem starać się przenikać włosiem szczoteczki do przestrzeni międzyzębowych, a więc czyścić ruchami od góry ku dołowi wewnętrzne jak i zewnętrzne powierzchnie zębów, a nie w kierunku linij zębów. Jako proszek do zębów może być zwykła drobno zmielona kreda. Zwalczać należy przesąd, iż czyszczenie zębów twardą szczoteczką, względnie czyszczenie codzienne może naruszyć całość szkliwa i eo ipso spowodować próchnicę. Czynnik ten do naruszenia całości szkliwa jest zbyt słaby, a samo przypuszczenie — bezpodstawne. Wskazanem jest dwukrotne w ciągu dnia oczyszczanie zębów szczoteczką z proszkiem—raz przed nocą, drugi—z rana, ew. po obiedzie.

Wśród dzieci szkół powszechnych zaniedbaną jamę ustną pod względem higjenicznym, a więc mających miękki osad na zębach stwierdziłam 43/^{0}$_0$, wśród młodzieży szkół średnich stwierdziłam 38^0/$_0$. Nie znaczy to, iż dzieci niemal wcale zębów nie czyszczą, lecz niewątpliwie czynią to nieumiejętnie, pośpiesznie lub nie we właściwym czasie, a przeto efekt czyszczenia zębów jest nikły.

Wspomniany osad twardy w postaci tego, czy innego kamienia utrudnia oczyszczanie zębów z resztek pokarmowych, z osadu miękkiego i ułatwia oddziaływanie na ząb bakterjom, niszczącym szkliwo i zębinę. Z drugiej strony nawarstwienie osadu twardego, przylegając ściśle do szyjki zęba i dziąseł, nieustanie wywiera drażniący wpływ na dziąsła. Dziąsła są przeto w stanie przewlekłego przekrwienia, są nacieczone, bolesne i łatwo krwawią, nawet przy lekkim dotyku. Kamień zębowy tworzy się niejako indywidualnie: zjawisko to poczęści jest zależne od asymilacji soli wapnia w ustroju i odkładania się ich na szyjkach zębów. W miarę gromadzenia się kamienia odkłada się on wzdłuż korzenia wgłąb dziąsła. W ten sposób kamień niszczy okrężne wiązadełko zęba, oddziela ząb od dziąsła, powoduje jego rozchwianie i wypadnięcie bez większych lub żadnych zmian patologicznych w samym zębie. Tworzący się kamień, oddzielając ząb od dziąsła, tworzy niejako kieszonkę pomiędzy zębem a dziąsłem, dokąd przenikają zarazki ropotwórcze—gronkowce i paciorkowce. W cukrzycy, artretyzmie, syfilisie, gruźlicy i innych ogólnie wyniszczających cierpieniach wymienione miejscowe ropienia obejmują całe uzębienie jako cierpienie stałe, bardzo trudno poddające się kuracji, jest to t. zw. ropotok zębowy — pyorrhea alveolaris.

Kamień nazębny nigdy się nie da usunąć szczoteczką do zębów podczas czyszczenia, natomiast może on być usunięty wyłącznie przez lekarza dentystę. Do tego celu służą specjalne narzędzia, które się wprowadza wzdłuż korzenia pod dziąsło. Po usunięciu kamienia stosuje się odpowiednie leczenie. Żadną miarą kamienia nie da się usunąć przez stosowanie szeroko reklamowanych past. Kamień nazębny jest zjawiskiem niemal powszechnem. Stwierdziłam obecność jego podczas swych badań w 30^0/$_0$.

Geneza ubytków zębowych—caries dentis—poruszona została przy omawianiu osadu miękkiego. Wymieniłam tam teorję Müllera, jako najbardziej uzasadnioną i cieszącą się szerokiem uznaniem. Proces odwapnienia i rozmiękczenia szkliwa i zębiny sięga stopniowo wgłąb per contiguitatem.

Ubytki mogą być różnej wielkości i usadowione na różnych zębach i różnych częściach powierzchni zęba. Mogą być liczne ubytki na jednym zębie. Podmiotowo ubytki dają się odczuwać na początku swego istnienia, wówczas gdy są one powierzchowne. Wrażliwość ta potęguje się naskutek trafiania chłodnego powietrza, chłodnych cieczy, słodyczy, kwasów i t. p. Wrażliwość ta jest jednak zjawiskiem przejściowem i krótkotrwałem. Z chwilą zagłębiania się ubytków wrażliwość ta maleje z tem, by znowu się spotęgować, gdy się zbliża do miazgi zębowej masa drążąca — zawartość ubytku. Miazga zębowa jest częścią wewnętrzną zęba, w której są umieszczone nerwy czuciowe, naczynia krwionośne i limfatyczne, chłonka i liczne zawieszone w niej komórki. Wrażliwość dotychczasowa przechodzi w krótkotrwały ból, jako wyraz przekrwienia miazgi zęba i stałego drażnienia gałązek nerwowych. Nadwrażliwość pierwotna przy ubytkach powierzchownych i ból przy zbliża-

niu się sprawy chorobowej do miazgi są ostrzeżeniem i alarmem ze strony zęba, jest domaganiem się interwencji lekarskiej.

Ubytki zębowe dłużej lub krócej trwające przedstawiają się jako otwarte zagłębienia w zębie o zmiennej zawartości pod względem jakościowym. Przebywają tam często zarazki chorobotwórcze, które rozmnażając się systematycznie i szybko, bo mają optimum warunków ku temu, zakażają cały organizm. Doświadczenie kliniczne poucza, iż właśnie spróchniałe zęby mogą być źródłem posocznicy, promienicy, nurtującego zapalenia wsierdzia, gruźlicy i t. d.

Tkanki zęba nie posiadają zdolności regeneracyjnych, a więc w wypadkach uszkodzenia, próchnicy i ubytków jest wykluczone samoistne ich wyrównanie. Interwencja lekarza dentysty w tych razach jest konieczna. Lekarz dentysta usuwa obumarłe części zęba, oczyszcza ubytki, stosuje odpowiednie leczenie i wypełnia je trwałą masą — porcelaną, amalgamatem, cementem.

Plombowanie zębów jest czynnością leczniczo-zapobiegawczą, gdyż tą drogą pozostaje nietknięta procesem chorobowym życiodajna część zęba—miazga, a ząb pozostaje żywym.

Wśród dzieci szkół powszechnych stwierdziłam 100% próchnicy zębów, wśród młodzieży ze szkół średnich 100%. Ujawniłam, iż dzieci mają po 8—10 i więcej zębów z ubytkami.

Ostre stany zapalne miazgi mogą być: surowicze częściowe, surowicze całkowite z zajęciem najczęściej ozębnej. Mogą one być ropne częściowe i ropne całkowite, przeważnie z zajęciem ozębnej. Wymienione procesy kliniczne przebiegają ogromnie szybko, jedna postać przechodzi szybko w drugą, przyczem postaciom cięższym odpowiadają stale stany podmiotowe cięższe. Zapalenia miazgi szybko przechodzą w zgorzel miazgi i jako takie są obserwowane czy to wśród młodzieży, czy też osób dorosłych.

Ostrych stanów zapalnych miazgi stwierdziłam 1%. Prócz ostrych stanów zapalnych miazgi mogą się zdarzać stany zapalne przewlekłe od początku cierpienia bez burzliwych objawów. względnie jako dalszy ciąg zapalenia ostrego. Przewlekłych stanów zapalnych miazgi obserwowałam 4%.

Jako następstwo stanów zapalnych miazgi zębowej występuje zgorzel miazgi, która może być częściowa lub całkowita, ta ostatnia prawie zawsze daje przewlekły stan zapalny ozębnej z przykremi następstwami zarówno miejscowemi, jak i ogólnemi, w postaci dreszczów, ogólnego rozbicia, wysokiej ciepłoty, nieraz do 40°, pocenia się i t. d. Do objawów miejscowych należą: ropienie, ropowice, angina Ludovici, przetoki, sprawy ropne w gruczołach chłonnych, ropne zapalenia szpiku kostnego i t. d.

Zapalenia miazgi i zgorzel są sprawami daleko posuniętemi, wymagającemi długiego leczenia, znacznej cierpliwości ze strony zarówno pacjenta, jak i lekarza. Wyłania się tu konieczność gruntownego oczyszczenia ubytku i zdewitalizowania zęba, a więc spowodowania obumarcia żywych jego tkanek. Dalszy etap leczenia polega na usunięciu znekrotyzowanych mas zęba, oczyszczeniu kanałów i wypełnieniu ich odpowiednią masą. W wypadku całkowitej zgorzeli ząb się otwiera, masy zgorzelinowe usuwają się, leczą się kanały i wypełnia się je masą. Ubytki twardej tkanki zęba plombuje się jak wyżej. W omówionych wypadkach ząb wyleczony jest ciałem martwem, mniej wartościowem, niż ząb żywy.

Zgorzeli miazgi ujawniłam wśród dzieci szkół powszechnych 45%, wśród dzieci ze szkół średnich 29%.

Obok innych spraw destrukcyjnych, toczących się w koronie zęba, zgorzel prowadzi do zniszczenia korony zęba, pozostawiając tkwiące zainfekowane korzenie, często o ostrych brzegach. Brzegi te drażnią język i policzek. Powstawać mogą tą drogą stany zapalne błony śluzowej powierzchowne oraz głębsze owrzodzenia, wyłania się możliwość przenikania do tych owrzodzeń różnorodnych bakteryj chorobotwórczych, których nigdy nie brak w jamie ustnej nawet u ludzi zupełnie zdrowych. Skutki takiego przenikania są nieobliczalne. Wreszcie przewlekłe drażnienia są często przyczyną powstawania tkanki nowotworowej raka.

Korzenie zębowe spróchniałych zębów t. zw. pieńki nie biorą udziału w procesie żucia, są ciałem martwem, zainfekowanem i przeto bezwzględnie powinne być usunięte

Przesąd, iż usuwanie zębów i korzeni „ocznych“ jest niebezpieczne, należy zwalczać.

Korzeni do usunięcia znalazłam 38% u dzieci ze szkół powszechnych i 36% ze szkół średnich.

Rozwój uzębienia stałego ściśle zależny jest od stanu zębów mlecznych. Zęby mleczne podlegają tym samym stanom chorobowym, co i zęby stałe i mają ten sam bezpośredni wpływ na otaczające tkanki jamy ustnej. Nadto mają one wpływ na rozwój uzębienia stałego. Chroniczny naprzykład stan zapalny ozębnej zęba mlecznego wstrzymuje proces normalnego rozessania korzenia zęba mlecznego, i wówczas ząb stały wyrznąć się nie może wogóle lub też się wyrzyna w miejscu niewłaściwem—na podniebieniu lub ponad linją zębów. Procesy chorobowe zębów mlecznych powodują przedwczesną ich utratę. Dziecko bezzębne cierpi ogólnie skutkiem niemożności należytego rozdrobienia pokarmów.

Rozwój uzębienia mlecznego, jak i stałego, pomijając stany patologiczne zębów, jest bezpośrednio zależny od przemiany materji i konstytucji danego ustroju, na którą mają wpływ liczne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, jako momenty kondycyjne. Przedewszystkiem odegrywa tu rolę przemiana soli wapnia i inne, które stanowią podłoże stałych części zęba.

W rozwoju uzębienia wchodzi w grę dziedziczność, warunkuje ona nieraz morfologję zębów i oporność tkanki zębowej na czynniki szkodliwe. Nie brak też wpływu na stan uzębienia przewlekłych infekcyj, jak gruźlica i kiła. Gruźlica daje szereg zboczeń w postaci: mikrodentia, usposobienia do próchnicy, szczególnie do próchnicy przyszyjkowej zębów siecznych, przezroczystość sębów przednich, zęby sitowate, szerokie przerwy między drugim siekaczem a kłem górnej szczęki, duże przestrzenie pomiędzy siekaczami centralnemi (Neumann).

Dziedziczny syfilis specjalnie zmienia kształt uzębienia przedniego górnego w postaci półksiężyców o wypukłości, skierowanej ku górze (zęby Hutschinsona).

Usiłowałam ustalić zależność istotnego stanu uzębienia młodzieży od jej ogólnego stanu zdrowia i warunków bytu w dobie obecnej. Zadanie to ułatwia mnie praca dr. Kuncewicz i dr. Borowskiego pod tytułem „Wartość biologiczna młodzieży szkolnej w dobie obecnej“, z której wyciągi pozwalam sobie załączyć. Praca ta pochodzi z przed 9 laty, obecne warunki bytu ludności nie odbiegły zbyt daleko od ówczesnych warunków bytu. Fizjologiczna zmiana zębów jest spóźniona naskutek niedostatecznego odżywiania się i wątłego stanu zdrowia (Tabl. 1).—Stwierdziłam, iż dziatwa ze znaczną liczbą zniszczonych zębów, jest ogólnie wątła, słaba i niedorozwinięta.

Nieprawidłowy rozwój poszczególnych zębów stałych powstał na tle braku kontroli nad uzębieniem mlecznem i braku pomocy lekarskiej w wypadkach schorzeń mlecznych zębów. Wadliwe zęby na tle gruźliczem zawdzięczają swe pochodzenie szeroko rozpowszechnionej infekcji gruźliczej wśród naszego społeczeństwa. W wybitnie mniejszym stopniu, lecz się zdarzają zwyrodnienia zębów na tle kiły wrodzonej i t. d.

Wady i usterki uzębienia niewątpliwie można związać ze znacznem niedociągnięciem kulturalnem i materjalnem w naszym ustroju społecznym, które dosadnie charakteryzują autorzy wymienionej powyżej pracy. „Podstawy życia przedwojennego rozpadły się w gruzy, życie zaś powojenne wytwarza dla siebie nowe fundamenty. Niski poziom kulturalny szerokich mas ludności nie pozwala przystosować jej skromnych warunków materjalnych do potrzeb życiowych. Ludność nie posiada dostatecznych wiadomości i umiejętności wcielania w życie zasad higjeny przy pomocy środków prostych i dostępnych nawet dla najuboższych warstw ludności. Niskie zarobki, jako wynik zniszczenia fizycznych i umysłowych warsztatów pracy i wynik zastoju ekonomicznego, powodują smutne następstwa w postaci głodu, nędzy, alkoholizmu, upadku moralności i t. d.”.

Na zakończenie swej pracy i po ułożeniu wyników w postaci przejrzystych tablic, jako lekarz-dentysta szkolny mam prawo i obowiązek zwrócić uwagę czynników miarodajnych na epilogi braku kontroli nad jamą ustną dzieci i młodzieży szkolnej, braku należytego uświadomienia rodziców i wychowawców, braku fachowo lekarskiej opieki we właściwym czasie — w wieku przedszkolnym i szkolnym.

Wczesna opieka nad uzębieniem w postaci wdrażania dzieci w postępowanie higjeniczne i leczenia wczesnych usterek, które stanowią preludja ponurej rzeczywistości, nie stanowią postulatów niewykonalnych lub pociągających za sobą znaczne nakłady pieniężne. Gdyby wreszcie postulaty wczesnej opieki nad uzębieniem zostały urzeczywistnione, nie mielibyśmy dzieci o szczękach bezzębnych, inwalidów, dzieci o ciężkiem kalectwie.

Tabl. Nr. 1.

ZESTAWIENIE OGÓLNE*)

(Gimnazjum S. S. Nazaretanek, Szkoła Przemysł.-Handl., Szkoła Powszechna Nr. 9).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Wiek	Liczba uczenic	Niedostat. odżyw.	Wznies. ciepł.	Bóle głowy	Zaburz. układu kr.	Poczat. menses.	Zaburz. menses.	Powiększ. gr. tar.	Powiększ. gr. chł.	Gruźlica gr. chł.	Gruźlica płuc
		W procentach									
6	15	40	40	7	13	—	—	—	80	20	—
7	61	66	23	18	5	—	—	5	66	31	—
8	52	60	27	29	6	—	—	15	44	39	2
9	62	61	18	42	13	0,2	—	8	71	22	—
10	56	40	34	37	9	0,7	—	9	55	43	9
11	71	13	40	34	6	1	—	7	47	47	1
12	76	17	30	58	19	9	—	7	58	40	8
13	77	17	27	50	16	18	1	9	65	30	3
14	85	17	42	40	13	30	5	12	28	46	9
15	99	12	40	47	20	25	9	18	42	46	9
16	103	15	32	40	14	11	27	30	37	40	16
17	102	9	30	46	22	3	27	33	34	49	30
18	92	1	27	50	22	0,2	30	30	41	37	21
19	58	2	21	81	12	0,2	36	26	34	40	34
20	28	4	28	82	11	—	35	32	36	50	21
21	5	20	20	60	20	—	—	40	—	40	20
Razem uczenic	1044	217	318	465	149	524	128	184	487	417	124
Procentowo .		21	30	44	14	—	24	18	47	40	12

*) Zestawienie ogólne Tabl. IV. Wyciąg z pracy „Wartość biologiczna młodzieży szkolnej w dobie obecnej".

Tabl. Nr. 2.

Szkoła powszechna Nr 1.

K l a s a	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapalenia mazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąseł	Zapal. ozębnej	Korzeni spruch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian degen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły.
		w procentach			w procentach							
1	42	28	39	76	2	38	8	—	37	—	11	—
2	50	34	28	92	4	52	6	3	45	3	9	—
3	55	45	32	89	3	75	13	5	50	2	13	1
4	107	49	30	191	5	38	18	7	28	5	19	3
5	99	53	41	180	9	32	21	11	32	11	15	—
6	59	65	38	144	6	36	19	13	60	9	12	2
7	44	67	43	115	11	53	23	21	58	14	16	—

Tabl. Nr. 3.

Szkoła powszechna Nr. 10

K l a s a	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapal. miazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąseł	Zapal. ozębnej	Korzeni spróch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian degen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły
		w procentach			w procentach							
1	46	35	37	81	6	52	7	9	19	3	7	—
2	58	32	42	139	7	59	11	5	21	3	9	—
3	114	43	39	261	9	76	6	8	38	5	13	—
4	91	51	43	191	3	49	9	19	51	6	17	—
5	97	62	36	293	8	86	13	21	41	9	21	—
6	90	58	33	219	5	43	19	26	47	11	19	—
7	87	69	27	259	8	51	21	28	39	8	23	—

Tabl. Nr. 4.

Szkoła powszechna Nr. 19

Klasa	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapal. miazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąseł	Zapal. ozębnej	Korzeni spruch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian degen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły
		w procent.			w procentach							
1	47	32	46	78	4	45	15	3	32	2	15	—
2	53	40	38	130	6	61	22	6	38	2	12	—
3	55	53	34	126	5	90	18	7	52	3	14	2
4	105	62	33	185	4	57	17	11	37	6	12	1
5	99	58	30	304	7	29	20	15	38	9	15	—
6	103	64	24	224	3	41	13	21	51	8	14	1
7	45	70	22	132	8	58	9	19	40	6	13	—

Tabl. Nr. 5

Szkoła powszechna Nr. 37

Klasa	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapal. miazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąseł	Zapal. ozębnej	Korzeni spruch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian gegen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły
		w procent.			w procentach							
1	52	9	9	73	2	25	3	—	37	—	3	—
2	48	13	13	89	5	31	5	3	49	—	11	—
3	59	11	21	98	4	42	7	7	39	5	9	—
4	97	25	26	291	1	28	9	6	51	3	15	—
5	106	29	27	270	7	51	12	13	32	7	7	—
6	102	33	32	257	9	39	16	17	60	11	11	—
7	41	42	39	126	6	37	11	23	53	13	14	—

Tabl. Nr. 6.

Szkoła powszechna O. O. Jezuitów

Klasa	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapalenie miazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąseł	Zapal. ozębnej	Korzeni spruch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian degen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły
		w procentach			w procentach							
1	21	8	8	60	3	23	2	1	20	1	4	—
2	18	14	12	28	4	30	4	2	16	—	12	—
3	23	17	21	42	4	37	4	5	18	2	8	—
5	19	18	27	32	7	42	13	12	30	2	8	—
6	45	30	31	122	8	50	15	18	42	1	12	—

Tabl. Nr. 7.

Gimnazjum O. O. Jezuitów.

Klasa	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapal. miazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąsieł	Zapal. ozębnej	Korzeni spróch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian degen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły
		w procentach			w procentach							
1	88	36	7	127	3	29	1	—	18	12	5	—
2	76	32	15	116	7	25	3	2	32	10	9	—
3	59	60	12	137	2	31	4	5	51	26	11	1
6	41	35	17	85	4	41	6	3	55	40	7	—
7	30	30	12	58	1	8	3	3	30	33	9	1
8	21	37	37	62	6	13	5	5	27	—	8	—

Tabl. Nr. 8.

Państwowe gimnazjum im. E. Orzeszkowej.

Klasa	Liczba uczniów	Osadu miękkiego	Kamienia	Zębów dotkniętych próchnicą stwierdzono	Zapal. miazgi	Zgorzeli	Zapal. dziąseł	Zapal. ozębnej	Korzeni spruch. zębów do usunięcia	Zębów usuniętych	Zmian degen. na tle gruźlicy	Zmian degen. na tle kiły
		w procent.			w procentach							
1	95	35	8	205	4	28	2	1	28	10	8	1
2	98	34	14	212	7	32	3	4	40	10	12	—
3	93	58	14	98	4	39	3	3	52	12	12	2
6	84	35	18	80	3	46	6	4	48	22	11	—
7	84	42	17	82	4	34	5	2	32	18	9	—
8	54	40	32	73	3	25	4	3	33	31	9	—

Jan K. lat 15.

Fot. Nr. 1. Wadliwy rozwój uzębienia naskutek zaniedbania i nieleczenia zębów mlecznych.

Konstanty K. lat 13.

Fot. Nr. 2. Kamień na zębach siecznych. Dziąsła są w stanie nacieczenia i przekrwienia.

Stanisław G. lat 13.

Fot. Nr. 3. Kamień na zębach trzonowych.

Kazimierz S. lat 12.

Fot. Nr. 4. Uzębienie zniszczone: brak górnych zębów prócz jednego siekacza.

Jadwiga P. lat 14.

Fot. Nr. 5. Uzębienie zniszczone: liczne ubytki w zębach przednich i trzonowych.

Fotografje Nr. Nr. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 i 13 wykazują znamiona zwyrodnienia na tle gruźliczej infekcji p/g Neumanna. Pochodzenie tych dzieci z rodzin gruźliczych zostało potwierdzone przez Poradnię Nr. 1 Wil. Woj. T-wa Przeciwgruźliczego.

Antoni N. lat 15.

Fot. Nr. 6. Trema: szeroka szpara pomiędzy środkowemi siekaczami.

Jan N. lat 14.

Fot. Nr. 7. Diastema: szeroka szpara pomiędzy 2-gim siekaczem, a kłem.

Zygmunt A. lat 13.

Fot. Nr. 8. Liczne ubytki szyjek zębów siecznych, zaplombowane.

Jan Z. lat 9. Stanisław M. lat 12.

Fot. Nr. 9 i 10. Patalogiczne zmiany rozwojowe szkliwa.

Ignacy T. lat 15.

Fot. Nr. 11. Zęby przejrzyste.

Józef P. lat 13.

Fot. N. 12. Zęby sitowate.

Irena T. lat 13.

Fot. Nr. 13. Zęby drobne—mikrodonthia.

Józef M. lat 15.

Fot. Nr. 14. Zęby zwyrodniałe na tle kiły—zęby Hutschinsona.

1

2

3

4

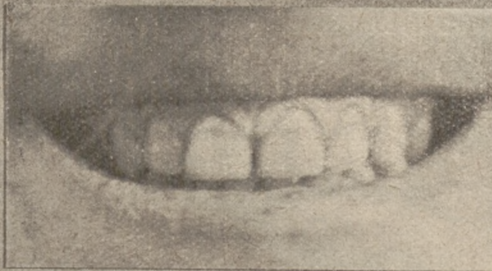
5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

W N I O S K I.

1. Profilaktyka w dentystyce — w rozwoju i zachowaniu uzębienia powinna być uznana za akcję podstawową. Kontrola nad czystością jamy ustnej i zębów oraz nad rozwojem uzębienia powinna być prowadzona masowo od wieku przedszkolnego i szkolnego. Opieka ta winna być traktowana społecznie—udział w niej obok rodziny i szkoły, winne brać samorządy.
2. Leczenie zębów jest czynnością lekarską zazwyczaj spóźnioną, gdyż chorzy zgłaszają się do lekarza naskutek najczęściej dokuczliwych bólów lub z uzębieniem całkiem zaniedbanem. Na bóle początkowe nie zwraca się dostatecznej uwagi, tymczasem wskazują one na to, iż ząb w krótkim czasie może być zniszczony. Gdy się dziecko zaczyna skarżyć na dolegliwości ze strony zębów powinno ono być natychmiast otoczone opieką lekarską.
3. Przeprowadzona przezemnie statystyka stanu uzębienia wśród młodzieży szkolnej wykazuje stan rzeczy rozpaczliwy. Na doprowadzenie jamy ustnej dzieci do chociażby względnego porządku winne być przeznaczone na ten cel specjalne sumy ze strony samorządu i rządu. Za najbardziej celową pracę lekarsko - dentystyczną uznać należy pracę na terenie samej szkoły lub przedszkola.

Panu Wizytatorowi w Kuratorjum O. Sz. Wil. i Dyrektorowi Wil. Wojew. T-wa Przeciwgruźliczego Doktorowi Medycyny Antoniemu Borowskiemu za udzielanie cennych wskazówek i pomoc w wykonywaniu pracy tą drogą składam serdeczne podziękowanie.

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 zł., kwartalnie 1 zł. 50 gr. Cena numeru pojedyńczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe P. K. O. Nr. 30466.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł. 80, 1/2 str.—zł. 45, 1/4 str.—zł. 25, 1/8 str.—zł. 15.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego
w Polskiej Drukarni Artystycznej GRAFIKA, Wilno, Tatarska 22, telefon 13-69.